

- BAZ megye irodalmi hagyományai. A könyvtár szerepe a helyi irodalmi hagyományok ápolásában, gyűjtésében, feltárásában és népszerűsítésében.
- Az előadásokon és a szemináriumokon túl, tanítási órán kívüli lehetőségek egész sora segíti még az olvasószolgálati tevékenységre való felkészítést.
- TDK- és szakdolgozatok.
- Annotált ajánló bibliográfiák.
- Módszertani útmutatók.
- Tanulmányi-szakmai kirándulások.
- Alma-Máter Kör.
- Móra Könyvklub.
- Könyvbizományosi könyvárusítás.
- Könyvtárak, könyvkiadók, nyomdák látogatása — kapcsolattartás.
- Hospitálási napló vezetése.

A hivatástudatra nevelést, a szakmára való felkészítést segítik az előadók, a szemináriumok, a gyakorlatok is. A hivatástudatra nevelést gyakorlatilag bármelyik forma szolgálhatja, ugyanis lényege a felelősségérzet kialakítása. Felelősség az olvasók érdeklődési körének kiszélesítésében, az olvasói ízlés alakításában, az igények kielégítésében.

Különösen az Olvasásismeret—olvasószolgálat tárgyat segítő könyvtári gyakorlatok gyümölcsözőek a hivatástudatra nevelés tekintetében. Nemcsak azért, mert ott „élőben” foglalkozhatnak a város többi iskoláinak tanulóival is, s összehasonlításokat végezhetnek, hanem azért is, mert tapasztalhatják a pályán lévő könyvtárosok által nyújtott pozitív és negatív példákat is. Ezeket a gyakorlatot követően kielemezzük a hallgatókkal. Arra is meg szoktam kérni a gyakorlatvezető könyvtárosokat, hogy a gyakorlatukban előfordult, olvasókkal kapcsolatos problémás szituációkat ismertessék a hallgatókkal. Ilyenkor csak a problémafelvetés hangzik el, s a hallgatóknak kell megoldási javaslatot adni. Ezeket a javaslatokat egyenként megvitatjuk, s csak a végén közli a könyvtáros a saját megoldását.

Gyakran és eredményesen használom szemináriumokon Sz. Kiss Csaba: Esetgyűjtemény könyvtárosi ismeretek oktatásához című kiadványát, amelynek eseteit „szerepjátékok” és „szituációs játékok” formájában dolgozzuk fel, a tanulságok megvitatása és levonása mellett.

PETŐ ILDIKÓ
Debrecen

A „GYÓGYPEDAGÓGIA” SZAKKOLLÉGIUM GYAKORLATI KÉPZÉSÉNEK SZERVEZÉSE A TAPASZTALATOK ALAPJÁN

Az utóbbi években fokozódó kettős teher nehezedik a 6—10 évesekkel foglalkozó intézményekre és a pedagógusokra. A növekvő követelmények és a gyermekek növekvő terheltsége miatt egyre több általános iskolai gyereknél mutatkozik kisebb-nagyobb zavar, elmaradás, egy vagy több területen.

Gyakoribbá vált, hogy a különben egyenletesen és biztosan teljesítő gyermekeknek egy új ismeretkör feltűnő megtorpanást okoz, amely ha tartóssá válik, ha nem tudjuk átsegíteni rajta, akkor komoly elmaradást okozhat.

Az említett kettős teher az átlagtól eltérő gyerekeket fogadó iskolák nevelői karát is érinti.

A Budapesten végzett gyógypedagógus hallgatók nem szívesen mennek vidékre dolgozni, ilyenkor az üres állásokat speciális ismeretek nélkül óvónók, tanítók, tanárok töltik be, aminek következményeit talán nem szükséges taglalni sem a pedagógus, sem a gyermekek oldaláról szemlélve.

Ezen a helyzeten igyekszik javítani, a problémát enyhíteni az ország két tanítóképző főiskoláján működő „Gyógypedagógia” szakkollégium.

A Debreceni Tanítóképző Főiskolán az 1984/85-ös tanév óta folyik kötelezően választható, az 1989/90-es tanév óta pedig választható szakkollégiumként gyógypedagógiai képzés. A képzés kísérletként indult, amelyet a Bácszi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola felügyelt, indította be és irányította, valamint hangolta össze a Kaposvári Tanítóképző Főiskola azonos szakkollégiumával a szakmai munkát.

1984-ben két hallgatói csoport kezdte el a tanulmányait. A legutóbbi tanévben, 1989-ben, egy csoport indult, mert kísérletképpen bevezetésre került a „Pedagógia” szakkollégium is. Mivel a képzés célja olyan tanítói diplomával rendelkező szakemberek képzése, akik speciális szakkollégiumi végzettséggel munkát vállalhatnak a speciális általános iskolák 1—4. osztályában, enyhítve a speciális iskolák pedagógus-ellátottsági gondjait, ezért az elméleti órák tartalmának és rendszerének megszervezése mellett a gyakorlatok külön feladatot jelentettek.

Debrecenben két kisegítő iskola (ma már a neve: kijelölt általános iskola vagy speciális általános iskola) működik. Az egyik diákotthonos, enyhe és középsúlyos fogyatékosokat nevelő, a belvárosban van, jól és rövid idő alatt megközelíthető a főiskolától. A másik enyhe fogyatékosokat foglalkoztat, de a város szélén van, a főiskola körzetéből kiesik. Érthetően a belvárosi, Budai Ezsaiás úti iskolával jött létre a megállapodás.

A pedagógusképzés sarkalatos kérdése volt mindig a gyakorlatok mennyisége és formája. A hallgatók és a végzettek a visszajelzéseikben első helyen foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Véleményük szerint a minél eredményesebb pályakezdésükhöz több hospitálási lehetőségre lenne szükségük, majd ezt követően, illetve ezzel párhuzamosan sok-sok tanítási gyakorlatra. Szükségesnek érzik a gyerekek közelségét, hogy saját szemükkel lássák, saját fülükkel hallják a reakciókat, hogy jó vagy kevésbé jó példákat és ötleteket lássanak, hogy minél több helyzetben kipróbálhassák magukat.

A szakkollégium szervezésénél azonban nem volt szabad elfelejteni, hogy a hallgatók egy része kíváncsisága miatt jelentkezik erre a képzésre, és soha nem volt kapcsolata semmilyen foglalkozással (így értelmi fogyatékosokkal sem), hogy humániumuk ellenére a róluk alkotott képeik bizonytalanok, nagyvonalúak. S azok a jelentkezők, akiknek már vannak tapasztalataik, azok sem iskolában, oktatási helyzetben, egy osztálynyi gyermek között éltek ezt át.

Tehát teljesen új, ismeretlen helyzetet jelent számukra. Terv volt, hogy fokozatosan ismerkedve, „gyakorolva” a helyzetet jussanak el a valóságos hospitáláshoz és a tanítási gyakorlathoz.

A szakkollégium hallgatói első évben az intézménylátogatások során (Bevezetés a gyógypedagógiába c. tantárgy kapcsán) megismerkednek a város fogyatékosokat (süketeket, gyengénlátókat, értelmi: enyhe, középsúlyos és súlyos fogyatékosokat) nevelő intézményeivel.

Ezen alkalmakkor rövid tájékoztatót kapnak az intézmény vezetőitől, majd lehetőséget biztosítanak 1—2 gyermekcsoporthoz is beülni, majd a gyerekekkel, az osztály pedagógusával beszélgetni. Ez nagy segítséget jelent a főiskolásoknak, hogy felismerjék az intézmények rendszerét, hogy személyesen találkozzanak pl. azzal a ténnyel, hogy az érzékszervi sérült gyerekek is a normál általános iskola tananyagát tanulják meg.

A 3. félévben a „Kisegítő iskolai nevelés” c. tantárgy (heti 1+1 óra) szemináriumán minden második héten (összevontan tehát) a hallgatók tanítási órán hospitálnak a gyakorló speciális általános iskolában. Az évek során kialakult, hogy három csoportra bontottuk a hallgatókat, mert így zavartuk legkevésbé a gyerekeket és a pedagógust a tanteremben való mozgásban, illetve így elég létszámú hallgató maradt együtt az eredményes „órai megbeszélésre” és a további munkára. Az „órai megbeszélésen” újra együtt vannak a hallgatók, órai bírálatyszerűen elmondják a látottakat a társaiknak, a követendő, a jó részüket pontosan elemzik, míg a véleményük szerint sikertelenek helyett jobb, sikeresebb ötleteket gyűjtene.

Ilyenkor adódik alkalom, hogy elmondják élményeiket egy-egy gyerekről, akit órán láttak, vagy a szünetben beszélgettek vele. Sok információt szereznek a gyerekek családi hátteréről, eddigi iskolai pályafutásáról, feltűnően jó vagy rossz képességeiről. Elemezzetjük a tanóra lépéseit, alapvető jelszó az órákon: „Mit, miért?” Feladatul kapják, hogy a tanmenet szerint következő tananyaghoz tervezetet készítsenek. Rögzíteniük kell az elképzelt óra minden apró lépését, el kell tervezniük és lerajzolniuk a szemléltető eszközöket, a tábla képét is. A tervezeteket a tantárgy oktatója így érdemben tudja javítani, a hibás lépésekre felhívni a figyelmet. A félév végére minden hallgató kb. 6 órát lát, és ugyanannyi ellenőrzött tervezetet készít.

A félév során a gyakorlatvezetők könnyítésére a nem gyakorlatvezető kollégák vállalták a bemutató órákat.

Az összeállításnál külön figyelmet fordítottak arra, hogy minél több osztályfokot és minél több tantárgyat lássanak a hallgatók a váltásokkal.

A nem gyakorlatvezető pedagógusok ezekért a bemutató órákért külön juttatást nem kapnak.

Negyedik félévben kezdik el a gyakorló tanításokat a hallgatóink. Ekkor anyanyelvet (hetente egy gyakorlónap), az ötödik félévben matematikát és környezetismeretet (hetente 2 gyakorlónap) tanítanak, a hatodikban záró tanítást végeznek az ötödik félévben megismert osztályban és szabadon választott tantárgyból. Minden félév elején két óra bemutató tanítást láthatnak, ezzel is biztosítva, hogy kéthetes felkészülési idő maradjon a félévek során a tanításra való felkészülésre. A gyakorlatvezetők a rendelkezéseknek megfelelően órákvedzést kapnak.

A gyakorlónap az általános iskolai pedagógiai gyakorlatot is figyelembe véve a szerda és a csütörtök lett. Félévenként ezen a két napon 2—2 órát töltenek a hallgatók a speciális iskolák-

ban. A nap első órájában tanítanak, majd a második órában az óra megbeszélése következik, így ezekben az osztályokban a 2. óra (szerdán és csütörtökön) valamilyen készségi tárgy, amelyet szaktanár tart. A főiskolai hallgatók órarendjében a 3. óra lyukas óra, amely a főiskolai órákra való visszautazásra ad elég időt.

A gyakorló tanítási órán és a megbeszélésen részt vesznek az adott tanítási csoport hallgatói (6—6 fő), a gyakorlatvezetők és a főiskoláról a hallgatókat is ismerő kollégák, mint pedagógiai vezetők. Az órák megbeszélésén a tanító és a helyettes bíráló bírálatának alapja az általános iskolában kialakult szempontsor, természetesen kibővülve olyanokkal, amely az átlagtól eltérő gyerekek képzését-nevelését segítik elemezni.

Pl. jobban figyelnek a differenciálásra, az egyéni bánásmódra, az egyéni segítségnyújtásra, a szemléltetés módjára, az eszközök szerepére, a fokozatosságra, a tanári kérdésekre stb.

A „következő” tanító a tervezetét is ezen a megbeszélő órán mutatja be, illetve konzultál róla a gyakorlatvezetővel. Sejtethető, hogy ez a legritkább esetben fér be a 45 percbe, ilyenkor a gyakorlatvezetők a 20 perces szünetüket áldozzák fel, illetve gyakorlaton kívüli időpontot beszélnek meg. (Nem ritka, hogy a hallgatók órarendi terheltsége miatt a gyakorlatvezetők hétvégén vagy este a lakásukon fogadják a hallgatóinkat.) Ennek alapján talán nem kell hangsúlyozni, hogy a hallgatók és a gyakorlatvezetők között féléről félére jó kapcsolat alakul ki.

A gyakorlatvezetők természetesen egymás között is megbeszélnek a tapasztalatokat, a gyakorló tanításokat. Fennállt a veszély, hogy így a sikertelenebbül kezdő hallgatók magukkal viszik a féléves mozgások során a következő gyakorlatvezetőhöz is a „bélyegüket”, amely nehezítené mindenképpen a fejlődésüket. Az elmúlt idő alapján nyugodt szívvel állíthatjuk, hogy ez az informális csatorna pozitív eredményeket hozott. A hallgatók gyengéiről és erősségeiről, a szükséges segítség mennyiségéről és milyenségéről kapott információ alapján az „új” gyakorlatvezető már eleve differenciáltan kezdi el a közös munkát.

A pedagógiai vezetők egy részének alig volt ismert a speciális általános iskolában folyó pedagógiai munka, de a gyakorlatvezetők is bizonytalanok voltak kissé az új feladatukban. Ez az egymásra utaltság közös tanulást, egymás támogatását eredményezte. A jelenleg folyó munka és a jó hangulat tehát közös eredmény, amely a mai napig legnagyobb segítség a két intézmény együttműködésében.

DR. PAJOR ENIKŐ
Szekszárd

REFERENZS KÉRDÉS, VAGY CSAK ÉRDEKES TÉMA?

Mi így tanuljuk a könyvtári tájékoztatást

E tantárgy nehéz feladatot ró tanárra, diákra egyaránt. Hogyan lehet valamennyi tudományterület tájékoztató apparátusát, a kézi- és segédkönyvek óriási mennyiségét úgy megismertetni, hogy a tudás ne csak a vizsgáig, hanem azon túl, később a gyakorlatban is éljen a hallgatókban?

A tanterv keret jellegét, valamint azt a speciális helyzetet kihasználva, hogy főiskolánkon 1985-től egymagam tanítom a könyvtári tárgyakat, már az 1—4. félévekben a könyvtártani órák bizonyos anyagrészeit úgy súlyozom, hogy ezzel megalapozzam a tájékoztatást. Így, amikor az általános tájékoztatáshoz érünk, a referenzs kérdés valamennyi típusát jól ismerik a hallgatók, csak elnevezését nem tudják. Még jó ideig nem törekszem erre. Nem referenzs kérdésekre keressük a választ, hanem csak érdekes, őket érdeklő témákról, személyekről akarunk többet megtudni. Az itt alkalmazott kétféle módszert mutatom be.

Számomra a legnagyobb gondot az általános tájékoztatáshoz használt könyvanyag megismeretése okozza. Beszélünk biobibliográfiákról, első- és másodfokú bibliográfiákról, a magyar nemzeti bibliográfia kezdeteiről, de zömében még csak bemutatni sem tudjuk Bod, Czwingtinger, Rotarides stb. műveit. Nem is beszélve használatásukról! Hogy mégis tudjanak ezekről is valamit, az alábbi módszerrel próbálkoztam:

A Tolna Megyei Levéltár Könyvtára nagy számban őrzi a megyei nemes családok könyv-hagyatékát. A vegyes, ám igen értékes gyűjtemény számos, az OSZK által is nyilvántartott RMK-t őríz.

A negyedik félév kezdetén mintegy 150 XVI—XVIII. századi könyvet választottam ki, s vittem át a főiskolára. Több héten keresztül minden elméleti órám végén 10—20 nevet (a szerzők nevét) felírtam a táblára, s a hallgatóknak feladatul tűztem ki, hogy derítsék fel, ki kicsoda,